

Maurice Nédoncelle, *Intersubjectivité et Ontologie*, Louvain-Paris, Béatrice-Nauwelaerts 1974, 383 σελ.

Τὸ νέο βιβλίο τοῦ Maurice Nédoncelle ἀποτελεῖ συμβολή στὴ φιλοσοφία τοῦ προσώπου («περсонаλιστικὴ πρόκληση» τὸ ἀποκαλεῖ ὁ ἴδιος) καὶ συνέχεια τῶν ἐρευνῶν, πού ἄρχισε ὁ συγγραφέας μὲ τὶς μελέτες τοῦ ἐδῶ καὶ εἴκοσι πέντε περίπου χρόνια καὶ οἱ ὁποῖες τὸν ἀνέδειξαν διεθνῶς μία ἀπὸ τὶς ἡγετικὲς φυσιογνωμίες τοῦ περсонаλισμοῦ καὶ τῆς φιλοσοφίας τοῦ πνεύματος.

Τὸ βιβλίο χωρίζεται σὲ τέσσερα μέρη καὶ περιλαμβάνει θέματα φαινομενολογίας, μεταφυσικῆς καὶ ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας. Τὰ κείμενα ἀποτελοῦν δημοσιεύσεις τῶν τελευταίων ἐτῶν καὶ δείχνουν μὲ τὸν καλῦτερο τρόπο τὶς ἀπόψεις καὶ τὴν προβληματικὴ τῆς σκέψης τοῦ συγγραφέα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερο πείθουν γιὰ τὴ φιλοσοφικὴ ἄνεση τῆς μεθόδου καὶ τῶν στόχων του.

Πρέπει νὰ ὑπογραμμίσω ὅτι τὰ κείμενα τοῦ Nédoncelle ἐκφράζουν στὸν γαλλόφωνο ἀλλὰ καὶ τὸν διεθνῇ φιλοσοφικὸ χῶρο μὲ τρόπο καίριο τὸν κίνδυνο τῶν ἐπιφάσεων τοῦ στρουκτουραλισμοῦ σὲ ὅλες τοῦ τὶς μορφές, ἀλλὰ καὶ τῆς ἄχροης «ἀναλυτικῆς φιλοσοφίας».

Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου, πού ἀκολουθεῖ μετὰ ἀπὸ μιὰ κάπως ἐκτενῆ εἰσαγωγή, πού δὲν τῆς λείπει ἡ πολεμικὴ καὶ οἱ καίριες ἀποτιμήσεις, ἔχει τὸν γενικὸ τίτλο «Φαινομενολογία» καὶ τὰ θέματά του ἀναφέρονται σὲ πολὺ ἐνδιαφέροντα προβλήματα τῆς φιλοσοφίας, τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς ἐπικοινωνίας. Στὸ κείμενό του μὲ τίτλο «Πολιτισμὸς καὶ πρόσωπο» (σ. 73-79) ἐκφράζεται ἡ ἐπαγωγικὴ διαδικασία τῶν σχέσεων προσώπου-πολιτισμοῦ ὡς δυνατότης ἐπικοινωνίας καὶ ὄχι ἀλλοτριώσεως, καὶ στὴ μελέτη τοῦ «Μάσκα καὶ πρόσωπο: ἀπὸ τὸ θέατρο στὴ ζωὴ» (σ. 33-42) ἐπανερχεται μὲ χαρακτηριστικὴ σαφήνεια στὸ οὐσιαστικὸ θέμα τῆς ἀλήθειας τοῦ προσώπου στὸν καθημερινὸ βίον, στὴ ζωὴ τῆς κοινότητας καὶ τῆς κοινωνίας. Ἀκολουθοῦν οἱ ἐξ ἴσου ἐνδιαφέρουσες ἐργασίες «Ὁμάδα καὶ πρόσωπο» (σ. 43-60), «Ἡ σχέση μὲ τὸν ἄλλο» (σ. 9-24), «Ἐπικοινωνία καὶ ἐρμηνεία τῆς μαρτυρίας» (σ. 61-72).

Τὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου, πού ἔχει τὸν τίτλο Μεταφυσικὴ, ἀναφέρεται σὲ θέματα κυρίως ὄντολογίας. Μᾶς σταματᾷ τὸ ἀνέκδοτο κείμενο «Ἡ διὑποκειμενικὴ αἰτιότητα» (σ. 145-153), πού ἀποτελεῖ μιὰ προσπάθεια ὄντολογίας τοῦ διαλόγου καὶ τῆς ἐπικοινωνίας (σ. 153). Χωρὶς νὰ παραγνωρίζῃ τὴν τραγικότητα τοῦ ὁδοιπορικοῦ τῶν σχέσεων ὁ Nédoncelle πιστεύει ὅτι ἡ «συνέργεια» (Synergie) τῆς ἐλευθερίας τῶν προσώπων ἐκφράζει καὶ τὴ δυνατότητα ὑπερβάσεως τῶν ἐμποδίων. Στὸ μελέτημά του «Τὸ εἶναι ὡς πρωταρχικὴ σχέση τῶν ὄντων» (σ. 83-94) ἐπιχειρεῖ νὰ προσεγγίσῃ τὶς πρωταρχεῖς τῶν λέξεων ὄν, εἶναι, ὑπαρξή, οὐσία κλπ. καὶ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ σχέση τοῦ εἶναι δὲν μπορεῖ νὰ ἀποκλείσῃ τὴν ἑτερογένεια καὶ τὴν ἀνισότητα τῶν ὄντων, ἀλλὰ τὰ θέτει στὸν ἴδιο χῶρο. Ἡ πιὸ βαθειὰ ἐνότητα τῶν ὄντων δὲν μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ παρὰ μὲ τὴ μυστηριώδη αἰτιότητα τῆς θείας δημιουργίας καὶ δευτερευόντως μὲ τὴ διανθρώπινη κίνηση τῶν προσώπων. Ἀλλὰ ὁ τύπος τῆς ἐνότητας τῶν ὄντων μέσα στὸν κοσμικὸ

ορίζοντα προϋποθέτει τή μεσολάβηση τοῦ συσχετίζοντος Εἶναι (σ. 94). Τὸ θέμα τοῦ Εἶναι σὲ σχέση μετὰ τὴν τυπολογία τῶν ἀξιῶν ἐξετάζει στὴν ἐργασία του «Τὸ Εἶναι εἶναι ἐσχατὴ ἀξία;» (σ. 95-98), καὶ στὴν ἐργασία πού ἀκολουθεῖ (σ. 99-118) ἀναφέρεται στὴν «περατότητα τῆς συνειδήσεως», περατότητα πού ἐξηγοῦν οἱ ὀριακὲς καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπινου ὄντος καὶ ἡ χρονικὴ «αἰτιότητα». Στὴ μελέτη του «Ἡ ἀπρόσωπη ἐμφάνιση τῆς συνείδησης» (σ. 119-130) διαλέγεται μετὰ τὸν Sartre μετὰ ἀφορμὴ τὴν ἐπανεκδόση (1972) τῆς ἐργασίας του *La transcendance de l'Ego* (1936) καὶ τὸν Levi - Strauss καὶ τὶς ἀπόψεις τοῦ ἔργου του *La Pensée sauvage*. Ἡ θέση του εἶναι ὅτι τὸ «ἀπρόσωπο» τῆς συνειδήσεως ἀποτελεῖ φαινομενικὴ καὶ μόνο ἔκφρασή της, γιὰτὶ ἡ δομὴ τῆς συνειδήσεως δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι προσωπικὴ ἀπὸ τὴ φύση της.

Οἱ ὑπερβατικὲς ἀναφορὲς τοῦ Nédoncelle δὲν μειώνουν τὴ λογικὴ τῶν θέσεών του, ἀλλὰ δείχνουν τὴ διάσταση καὶ τὸ γεγονὸς τῆς προσωπικῆς πείρας στὸν χῶρο τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ.

Οἱ ἐρμηνευτικὲς ἐργασίες τοῦ τρίτου (σ. 157-215) καὶ τετάρτου μέρους (σ. 219-379) δείχνουν τὴν εὐρύτητα τῆς φιλοσοφικῆς παιδείας καὶ τὴ λογικὴ συνέπεια τῆς σκέψης τοῦ συγγραφέα. Ἡ ἐπιμονὴ του στὴν κατηγορία τοῦ προσώπου δὲν ἀποτελεῖ ἰδεολογία, γιὰ νὰ θυμηθοῦμε τὸ ἔργο τοῦ J. Lacroix, ἀλλὰ, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει, «πρόκληση» (Léfi) στὸν ἀπρόσωπο χῶρο τῆς φιλοσοφικῆς «τεχνολογίας». Τὸ πρόσωπο εἶναι ἀντι-ιδεολογικὸ ἀπὸ τὴ φύση του, καὶ αὐτὴ ἡ ἀντιιδεολογικὴ του φύση εἶναι ἡ μόνη βεβαιότητα ἐλευθερίας ἀπέναντι στὰ συστήματα πού τὸν περιορίζουν ἂν δὲν τὸ τυραννοῦν. Ἡ περσοναλιστικὴ πρόκληση ἀποτελεῖ προσπάθεια καταξιώσεως τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἔκφραση τῆς ἐλευθερίας του.

Ἡ πειστικὴ γλῶσσα τοῦ φιλοσόφου, ἡ βαθειὰ προβληματικὴ του καὶ ἰδιαίτερα τὸ πάθος του γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο, δείχνουν ἕναν φιλόσοφο πού τολμᾷ καὶ ἀγωνίζεται ἐναντίον τῶν παραποιήσεων τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς μετατροπῆς της σὲ ἐπιστημολογία καὶ ψυχρὴ ἀναλυτικὴ.

Εἶχε γραφῇ ἡ βιβλιοκρισία αὐτή, ὅταν πληροφορηθήκαμε τὸν θάνατο τοῦ Maurice Nédoncelle (30 Ὀκτωβρίου 1905 - 27 Νοεμβρίου 1976). Στὴ μνήμη του ἐλάχιστο φόρο τιμῆς ἃς ἀποτελέσουν τὰ σύντομα αὐτὰ κριτικὰ λόγια.

Ἀθῆναι

Σταῦρος Πάνου